

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кафедра туризму

Худоба В.В., Четирбук О.Р

Загальні поняття транскордонного співробітництва

Лекція з навчальної дисципліни

“Транскордонне співробітництво”

для студентів IV курсу факультету туризму

спеціальності “Туризм”

Для студентів спеціальності 242 Туризм

(спеціалізація «Туризмознавство»)

“ЗАТВЕРДЖЕНО”

на засіданні кафедри туризму

_____ протокол № __

Зав.каф _____ І.М.Волошин

План

1. Поняття та визначення транскордонного співробітництва (ТКС)
2. Основні завдання ТКС
3. Форми реалізації ТКС

1.Поняття ТКС

Активне залучення України та її регіонів до системи міжнародної співпраці в умовах розвитку світових інтеграційних процесів обумовило необхідність організації ефективного прикордонного співробітництва. Така форма співпраці реалізується на основі спільно розроблених програм торговельно-економічного, науково-технічного, природоохоронно-екологічного, культурного, історично-релігійного співробітництва. Активний розвиток регіонів розглядається як один з елементів загальноєвропейської системи пріоритетів, який відповідає принципів інтеграції держав через інтеграцію регіонів. Така діяльність передбачає прискорення соціально-економічного розвитку транскордонних регіонів, кадрову інфраструктурну підготовку регіонів і країни в цілому для поглиблення співробітництва з ЄС, вирішення нагальних питань з сусідами пострадянського простору; прискорення європейських процесів інтеграції.

Транскордонне співробітництво (ТКС) – це спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, екологічних, науково-технічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими установами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами й відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством.

За сучасних умов розширення процесів глобалізації зростає роль прикордонного співробітництва регіонів, що відкриває нові можливості для активізації господарської діяльності на периферійних територіях і підвищення їх конкурентоспроможності. Транскордонне співробітництво має на меті усунення економічних, соціальних, адміністративних та правових бар'єрів, визначених кордонами, згладжування диспропорцій у рівнях розвитку прикордонних регіонів. **Основна ідея транскордонного співробітництва – це співпраця суміжних територій сусідніх держав, тобто наявність кордону міжспівпрацюючими регіонами є визначальним фактором.** Наприклад, характерною рисою сучасної Європи є швидкий розвиток міжнародного співробітництва регіонів – однієї з найефективніших рушійних сил європейської інтеграції та об'єднання людей.

2.Основні завдання ТРС

Транскордонне співробітництво є ефективним засобом вирішення наступних завдань:

1) в сучасних умовах розвитку інтеграційних процесів ТКС має властивість прискорювати процеси вирівнювання якості життя населення прикордонних територій та сприяти створенню умов для вільного переміщення людей, товарів, капіталів та послуг через кордон, є передумовою економічної інтеграції;

2) транскордонне співробітництво відіграє також важливу роль в якості специфічного засобу адаптації та випробування європейського законодавства та механізмів фінансової підтримки;

3) транскордонне співробітництво сприяє підвищенню життєвого рівня населення прикордонних територій завдяки мобілізації та ефективному використанню місцевого інтегрального ресурсного потенціалу;

4) в рамках транскордонного співробітництва об'єднуються зусилля для вирішення спільних проблем прикордонних регіонів держав-учасників, зокрема для вирішення питань національної безпеки, дотримання екологічної рівноваги.

Транскордонне співробітництво для України, з одного боку, є **важливим елементом інтеграційного процесу**, що здійснюється шляхом оптимального поєднання можливостей і ресурсів прикордонних регіонів суміжних країн, а з іншого – **допомагає розв'язанню спільних проблем і сприяє соціально-економічному розвитку цих регіонів**. Такий тип двостороннього співробітництва є істотним чинником поліпшення міждержавного клімату, а також дієвим засобом ліквідації диспропорцій в економічному і соціальному розвитку по обидва боки кордону.

3. Форми реалізації ТКС

Транскордонне співробітництво реалізується у таких формах, як спільні проекти та програми; угоди про транскордонне співробітництво; єврорегіони; робочі співдружності; безпосередні взаємозв'язки учасників транскордонного співробітництва в межах повноважень, наданих їм національним законодавством за взаємним погодженням сторін. Україна завдяки вигідному геополітичному положенню має значні потенційні можливості щодо розвитку ТКС, оскільки 19 з 25 її регіонів є прикордонними, а зовнішній кордон – найдовший серед європейських країн. Особливістю ТКС України є те, що воно відбувається не тільки на кордонах України з країнами Європейського Союзу, а і на кордонах з країнами, що не входять до складу ЄС, – Російською Федерацією, Білоруссю та Молдовою. Так, протяжність кордонів із Російською Федерацією становить близько 2 300 км, з країнами ЄС – 1390 км, Білоруссю та Молдовою – понад 2 300 км.

В Україні транскордонне співробітництво сьогодні розглядається у двох площинах – як інструмент розвитку прикордонних територій і як фактор реалізації її євроінтеграційних прагнень. Таким чином, транскордонне співробітництво прикордонних областей України можна умовно розділити на два напрямки: 1) транскордонне співробітництво, що відбувається на кордоні України з країнами ЄС; 2) транскордонне співробітництво уздовж кордонів

колишніх радянських республік, зокрема Російської Федерації, Білорусі та Молдови. Головним завданням співробітництва на кордоні з ЄС, яке реалізується через єврорегіони "Буг", "Карпатський", "Нижній Дунай", "Верхній Прут" та ін., є подолання диспропорцій соціально-економічного характеру та сприйняття кордону не як лінії розподілу, в посилення його контактної функції. Розвиток транскордонного співробітництва у пострадянському прикордонні, поряд із завданнями економічної і культурної співпраці, має вирішити проблему психологічного дискомфорту, що виник у місцевих жителів територій, які стали прикордонними внаслідок розпаду СРСР, а також реалізувати один з базових принципів регіональної економіки – обмежений централізм.

Європейська практика транскордонного співробітництва в основному використовує поняття "*єврорегіон*" – це певний географічний простір, який включає частини територій двох або більше країн, що домовляються про координацію своєї діяльності в економічній, соціальній, культурній та інших сферах суспільного життя. За визначенням професора Я.Б. Олійника, "єврорегіон є формою транскордонного співробітництва між територіальними общинами або місцевими органами влади прикордонних регіонів двох або більше держав, що мають спільний кордон, спрямована на координацію взаємних зусиль і здійснення узгоджених заходів у різних сферах життєдіяльності відповідно до національних законодавств і норм міжнародного права для розв'язання спільних проблем і в інтересах людей, які населяють його територію по обидва боки державного кордону" [45].

Головними рисами, що характеризують єврорегіони є: а) географічна – єврорегіон, це територія, яка має конкретне географічне положення;

б) політична, адже частини цієї території знаходяться під юрисдикцією суверенних держав, що мають спільний кордон; в) адміністративна, єврорегіон утворюють прикордонні регіони держав, що мають спільний кордон; г) функціональна, єврорегіон це форма транскордонного співробітництва. Як правило, єврорегіони це багатонаціональні території, де проживають представники кількох етнічних груп. У багатьох випадках на територіях суміжних прикордонних регіонів живуть представники досить чисельної національної меншини, яка репрезентує національну більшість країни, розташованої по іншій бік кордону.

Транскордонне співробітництво реалізується, як на регіональному, так і на локальному рівні. Значно швидше й ефективніше процеси співпраці відбуваються на локальному рівні. Регіональний рівень передбачає; налагодження нових та відновлення існуючих зв'язків між партнерами регіону; визначення стратегії розвитку; розробку і забезпечення програм розвитку; створення вільних економічних зон.

Участь у транскордонному співробітництві та входження до єврорегіону є добровільними. В першу чергу, від такої співпраці очікуються економічні вигоди, пошкваллення інвестиційних надходжень, запровадження пільгового оподаткування. Важливе значення має також співробітництво в галузі науки і

культури, взаємне пізнання і порозуміння між представниками певних територій та створення сприятливіших умов життєдіяльності. У Західній і Центральній Європі налічується майже 100 єврорегіонів. В Україні вздовж західного кордону з країнами Центральної та Східної Європи створені такі єврорегіони, як *"Карпатський єврорегіон"*. *"Буг"*, *"Нижній Дунай"*, *"Верхній Прут"*. Основними єврорегіонами у співробітництві з Російською Федерацією є такі: *"Слобожанщина"*, *"Ярославна"*, *"Дніпро"* та *"Донбас"*. Розвиток єврорегіонів надає можливість Україні на практиці випробувати європейський інтеграційний потенціал. Метою створення даних єврорегіонів є організація та координація спільної діяльності, сприяння економічному, науковому, екологічному, освітньому співробітництву, а також підтримка окремих проектів розвитку прикордонної інфраструктури сусідніх територій, сприяння розвиткові контактів між громадянами країн-членів єврорегіонів, визначення потенційних напрямів багатостороннього співробітництва країн-учасниць. Єврорегіони повинні стати сполучною ланкою і сприяти співробітництву їхніх країн-членів з міжнародними організаціями, установами та агентствами.

Метою заснування *"Карпатського" єврорегіону* є формування добросусідських відносин, сприяння економічній ефективності, забезпечення соціальної стабільності на прикордонних територіях п'яти суміжних держав – України, Угорщини, Румунії, Польщі та Словаччини. Співробітництво в межах *"Карпатського" єврорегіону* відбувається за напрямками: збереження карпатської культурно-історичної спадщини; оптимізація міжнаціональних відносин; розвиток науки та культури; співпраця у сфері екології та охорони навколишнього середовища.

Єврорегіон "Буг" покликаний розвивати співпрацю по обидва боки українсько-білоруського і українсько-польського кордону (по річці Західний Буг), а також сприяти розвитку: економічних, торгівельних, транспортно-комунікаційних, інфраструктурних, культурних відносин; транскордонного туризму на основі туристично-рекреаційних ресурсів Шацького національного природного парку; збереженню навколишнього природного середовища; взаємодії прикордонних регіонів суміжних країн; розбудові взаємовідносин у гуманітарній сфері; прикордонній логістиці.

До основних цілей *єврорегіону "Верхній Прут"* належать розвиток і вдосконалення торговельних та економічних відносин; розвиток лісової, деревообробної, легкої промисловості та АПК; спільне впровадження інновацій; розвиток інфраструктури та логістики; збільшення екологічно чистих виробництв; розробка спільної політики в галузі техногенно-екологічної безпеки, запобігання забрудненню басейнів Дунаю, Дністра і Чорного моря, попередження і ліквідація наслідків промислових аварій і стихійних лих; підтримка національних меншин, реалізація молодіжної політики; розвиток охорони здоров'я, рекреаційної діяльності й туризму.

Програма співробітництва в межах *єврорегіону "Нижній Дунай"* передбачає інтеграцію транспортно-логістичної інфраструктури в

мережу міжнародних транспортних коридорів; гармонізацію та збалансованість розвитку економічної діяльності в прикордонних регіонах України, Молдови, Румунії; забезпечення зайнятості та соціального захисту населення; зменшення міжетнічної напруженості; підвищення рівня якості життя населення прикордонних регіонів; боротьба з організованою злочинністю, незаконним порушенням державного кордону; охорона довкілля; попередження і ліквідація наслідків стихійних лих і техногенних катастроф, збереження акваторії Чорного моря.

Єврорегіон "Дніпро" повинен активізувати процеси соціально-економічного розвитку та науково-культурного співробітництва прикордонних регіонів України, Білорусі та Росії. Спільного розв'язання потребують тут проблеми економічного розвитку, регіонального планування, формування сучасної логістичної інфраструктури та транспортно-комунікаційної мережі, поліпшення стану навколишнього середовища; ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій та стихійних лих; сприяння розширенню контактів серед населення прикордонних регіонів, всебічне господарсько-прикордонне співробітництво.

Єврорегіон "Слобожанщина" (Харківська область України та Белгородська область Російської Федерації) є специфічним, адже перевага в співпраці надається саме економічному співробітництву, у зв'язку з чим передбачалась всебічна підтримка підприємницьких ініціатив, створення "Будівельного кластера Єврорегіону "Слобожанщина", спільного постійно діючого експокомплексу, який сприятиме інформаційній підтримці учасників транскордонного співробітництва щодо асортименту товарів і послуг, їх насиченості та місткості ринку, інвестиційних проектів, стану ринкової інфраструктури, тощо.

Єврорегіон "Ярославна" (Сумська область України та Курська область Російської Федерації) є проектом транскордонного співробітництва у напрямку зниження екологічного навантаження прикордонних областей; єдиного порядку поводження з побутовими та промисловими відходами в областях, тощо.

Проектами подальшого транскордонного співробітництва визначено створення єврорегіону "Дністер" (Вінницька, Одеська області України та прикордонні області Республіки Молдова), "Сян" (Львівська область України та Підкарпатське воєводство Республіки Польща), а також вирішується питання про включення Миколаївської області до складу єврорегіону "Померанія" (землі Мекленбург-Г'Предпомеранія, Бранденбург Німеччини та Гміна Західне Помор'я Польщі).

Отже, транскордонне співробітництво в Україні має всі перспективи подальшого успішного розвитку. Найактивніше реалізовується співпраця в проектах єврорегіонів, дотичних до західного кордону України, особливо – "Карпатський", "Верхній Прут", "Нижній Дунай", в першу чергу, завдяки залученню коштів європейських фондів та програм. Дане співробітництво дає змогу оперативно вирішувати прикордонні проблеми на місцевому рівні,

створювати гнучкі господарські структури з залучення зовнішніх інвестицій для будівництва та удосконалення транскордонної інфраструктури, налагоджувати прикордонну торгівлю, туризм, розширювати співробітництво в культурній, соціальній, природоохоронній сфері, вирішувати проблеми національних меншин. Все це позитивно сприяє розвитку не тільки прикордонних регіонів, але і країни в цілому. Активізації в даному контексті потребує діяльність держави з формування міжнародної мережі транспортних коридорів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України “Про транскордонне співробітництво” [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1861-15>
2. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: монографія / за ред. З.С. Варналія. – К.: НІСД, 2007. – 820 с.
3. Засадко В.В. Транскордонне співробітництво України: тенденції, проблеми та перспективи розвитку / В.В.Засадко// Науковий вісник Академії муніципального управління: збірник наукових праць. – Серія «Економіка». – 2009. – Вип.7.
4. Артёмов І.В. Транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України: [монографія] / І.В.Артёмов. – Ужгород: Ліра, 2009. – 520 с. – С.72-89.
5. Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про транскордонне співробітництво” [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1833-17>
6. ВР ухвалила зміни до закону про транскордонне співробітництво: [Електронний ресурс] / РБК-Україна.– Режим доступу: http://www.rbc.ua/ukr/newsline/show/vr_prinyala_izmeneniya_k_zakonu_o_transgranichnom_sotrudnichestve_21012010